

СИЛА ЗАХИСТУ

«У ЩОДЕННОМУ ЖИТТІ ЛЮДИНІ Й АДВОКАТУРІ ЯК ІНСТИТУТУ ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ ПРОТИСТОІТЬ ПОТУЖНА ДЕРЖАВНА РЕПРЕСИВНА МАШИНА, А ТОМУ РОЛЬ ЗРІЛОЇ АДВОКАТУРИ У ГРОМАДЯНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ – НАПРАВЛЯТИ РОБОТУ ДЕРЖАВИ У НОРМАЛЬНЕ РУСЛО», – ПЕРЕКОНАНИЙ ОЛЕГ МАЛІНЕВСЬКИЙ

Цього року Асоціація адвокатів України відзначає 15-річний ювілей, і ми продовжуємо підбивати підсумки та говорити про перспективи розвитку юридичних, насамперед адвокатських, громадських об'єднань, їх місію та переваги.

На запитання редакції відповідав **Олег Маліневський**, адвокат, віцепрезидент Асоціації адвокатів України, партнер EQUITY.

У Олегу, коли йдеться про громадську організацію, мене завжди цікавить питання: яка потреба успішних професіоналів об'єднуватися? Що вас особисто стимулювало доєднатися до керівних органів ААУ?

— Є три рушійні сили, які можуть підштовхнути до такого кроку.

Перша — галузево-професійна. Коли ти тривалий час практикуєш у певній, заглиблюєшся в її проблеми і, відповідно, шукаєш шляхи їх вирішення. Недивно, що саме лідери своєї справи найбільш зацікавлені у розвитку відповідної сфери, яка є їх професійним домом. Тому ми об'єднуємося, шукаємо чи створюємо якісь формати, які б покращували можливості виявлення проблем та винаходження рішень для їх розв'язання. У тому числі на

державному рівні через законопроектну діяльність.

Друга — громадсько-лідерська. Прагнення самовдосконалення та самореалізації у нових проявах є природним для людини з лідерськими якостями. Стати одним із лідерів громадської організації — це своєрідний виклик до публічності, прийнявши який можна отримати додаткове визнання, впізнаваність, можливість говорити не тільки від свого імені, а й від імені колективу однодумців, і впроваджувати глобальні зміни на користь усієї спільноти тощо.

Третя — особиста. Хоча вона дещо пов'язана з попередніми. Йдеться про можливість ділитися досвідом і знаннями. Тобто можливість віддавати частинку того, що тобі було дане. І цей компонент для мене особисто є дуже важливим. Я вважаю, що це обов'язок кожного відповідального лідера, людини, яка досягла успіху, незалежно від галузі: не тільки турбуватися про примноження доходів (хоча в цьому нічого поганого немає), але й піклуватися про своє середовище, яке дало тобі можливість стати успішним.

А запорука успіху — вміння тримати баланс, щоб жоден із компонентів не став самоціллю окремо один від одного, адже тоді буде порушена гармонія.

У Якими своїми проектами в ААУ, які вдалося реалізувати за два роки віцепрезидентства, ви пишаєтесь?

— Активізація моєї участі в Асоціації та входження до її керівних органів, окрім перелічених мною рушійних сил, пов'язана і з цілком об'єктивною метою — створенням майданчика для об'єднавчих дискусій, розробки та обговорення професійних рішень для всієї спільноти. Майданчика, який би був незалежним від влади, але й доволі помітним, щоб влада його не ігнорувала. Ми врахували попередній досвід, коли на одних майданчиках було забагато офіціозу, а на інших — замало діалогу з органами влади, зокрема суддівської.

Чотири роки тому виступив з ініціативою створення і очолив комітет судової практики, першим та визначним проектом якого став, власне, Судовий форум ААУ. Вдячний керівництву ААУ, яке повірило в проект, який з року в рік набирає обертів в усіх відношеннях. Більше того, саме набутий досвід успішної співпраці в рамках комітету судової практики та довіра колег надихнули мене висунути свою кандидатуру на посаду віцепрезидента ААУ, що відкривало нові горизонти та покладало більшу відповідальність перед спільнотою.

У Цього року відбувся вже четвертий судовий форум.

— Так, дуже радий, що він був хоча б частково у онлайн-форматі, хоча й минулорічний досвід проведення форуму онлайн був вдалим.

Останнім часом уже у рамках цього майданчика почали з'являтися нові.

Сам форум залишається щорічним флагманом, але, щоб люди не нудьгували в очікуванні, ми запустили кілька проектів регулярних обговорень. «Нарадча» — місце для адвокатсько-суддівського обговорення точкових питань. Власне, і назва вказує на те, що нас, адвокатів, ніби пускають на закриті частину вирішення справи — актуальної процесуальної проблеми, і ми теж можемо висловитися, щоб ви-найти спільне рішення.

З приходом пандемії цей формат трансформувався у Нарадча. web, але суть його залишилася незмінною: на обговорення виносять одне точкове питання, яке обговорюється і знаходиться оптимальна відповідь.

Також ми у постійному пошуку інших коротких форматів. Наприклад, наш проект «Резолютивка» — тут ми теж робимо відсилання до юридичної термінології. Як стає зрозуміло з назви, йдеться про викладення у стислому форматі оптимального вирішення певної проблеми, як це робить суд у резолютивній частині судового рішення. Коротко розкриваються три-п'ять аспектів проблеми, кожен з яких отримує відповідь за результатами обговорення.

Такі обговорення ми вже проводили з гострих питань — роботи під час пандемії, фінансування судового дефіциту тощо — і вони мали значний успіх, адже не в усіх є час подивитися навіть у записі цілий день форуму, але на «Резолютивку» часу вистачить.

У Усі питання, які ви обговорюєте, видаються «суддівськими болями», чи вони є й адвокатськими?

— Не треба виділяти адвокатів у якусь окрему касту чи протиставляти їх суддям. Я переконаний, що ми є частиною правосуддя. Уявімо, що перестали існувати суди як система захисту прав, чи залишиться робота адвокату?

Адвокати є представниками суспільства у системі правосуддя в широкому значенні. Тому проблеми, які виникають у судочинстві, в повному обсязі стосуються і адвокатів.

У Яким чином вони впливають на адвокатуру?

— Вони погіршують правосуддя у цілому, а тому адвокати не можуть забезпечити захист прав своїх клієнтів. Власне, саме наявність суду і гарантує захист прав, коли не діють позасудові методи врегулювання.

З іншого боку, такі майданчики і такі теми дискусій — це свого роду рука підтримки суддівській спільноті, наш сигнал, що вони не залишилися наодинці зі своїми труднощами. Ми запрошуємо їх поділитися максимально відверто своїми думками і пропонуємо

спільні дії для розв'язання проблем.

Коли суддя зачіпає публічно якесь гостре питання сам-один, він наражається на критику з боку влади чи колег. А так — він один із учасників суспільного обговорення і вже не несе персональні ризики відповідальності. Тобто суддям реально зручніше і простіше публічно комунікувати із суспільством через адвокатську спільноту.

У Чому для таких цілей недостатньо офіційного діалогу судової влади з органами адвокатського самоврядування?

— Через надлишок офіційності. Насправді природа громадської організації й органу самоврядування дуже різна, вони діють по-різному, хоча глобальні цілі нашої діяльності збігаються.

НААУ, хоча і є самоврядною асоціацією, відділеною від держави, проте все ж таки є владою у відношенні до адвокатів. Вона офіційно представляє всю професію, а отже, має власні політики для різних ситуацій.

З одного боку, адвокатське самоврядування повинно бути сильним, незламним у своїх принципах, але це має і обернену сторону — воно є менш гнучким. І ці формальні обмеження звужують поле та можливості для дискусій.

Але коли перед нами ціль — провести фахове обговорення, таких рамок не повинно бути.

У той же час свобода і незалежність дозволяє ААУ виробляти відповідні рішення більш вільно.

З іншого боку, думку громадських об'єднань доводиться більш виразно доносити до влади, якщо йдеться про законопроектну роботу.

Та, на жаль, законотворці, попри європейські стандарти, і НААУ не завжди запитують. Достатньо пригадати сумнозвісний законо-

проект № 1013 щодо «скасування адвокатської монополії», як це було анонсовано. Хоча йдеться не про якийсь персональний привілей адвоката, а про якість правосуддя для осіб, які звертаються за судовим захистом.

І у цьому ми відчуваємо спорідненість з НААУ у тому, що ми виступаємо за дотримання прав людини та захищаємо права адвокатів.

У Ви співпрацюєте?

— Звісно! Два професійних голоси завжди краще, ніж один!

Нагадаю, що ААУ свого часу була створена саме для лобювання законодавчих ініціатив у сфері адвокатури, зокрема щодо створення системи органів адвокатського самоврядування. До 2012 року серед адвокатів тривала жвава дискусія щодо побудови органів самоврядування. Хоча сама ідея створення самоврядної адвокатури, посилення прав та гарантій адвокатської діяльності була безспірною.

У Це було дуже відоме протистояння Співки адвокатів України та Асоціації правників України.

— Так, АПУ завжди дорікали тим, що вони не можуть говорити від імені адвокатури, оскільки в її лавах не лише адвокати, а й судді, прокурори, держслужбовці, науковці та інші юристи.

Власне, з цього і виникла ААУ 15 років тому — щоб звучати саме як голос прогресивної адвокатської спільноти.

У Тоді головним питанням порядку денного була реформа.

— Так, було чимало дискусій. Певні перестороги об'єднання, на жаль, підтвердилися. Проте всі проблеми становлення органів адвокатського самоврядування є не-

значними порівняно з гіпотетичною відсутністю незалежності та самоврядності адвокатури. Тобто це була віхова перемога.

Особливо відчутно це зараз, коли лунають заклики від певних посадових осіб щодо того, що адвокатів треба певним чином приборкувати. Коли висувуються ідеї знову залучати до кваліфікаційних та дисциплінарних комісій адвокатури інших правників... Тобто про повернення до того, від чого 10 років тому відмовилися, заради адвокатської незалежності. Взамін ми отримали сильний інститут з посиленою відповідальністю.

Але адвокатура дає чіткий посыл, що ми будемо об'єднувати зусилля, щоб відстоювати досягнутий рівень незалежності адвокатів.

У 15 років для ААУ — асоціація сьогодні вже така досвідчена і поважна, чи все ще молода і драйвова?

— Вважаю, що у нас немає іншого шансу на успіх, ніж залишатися сучасною і драйвовою. Ми будемо ефективними, якщо будемо націлені на новаторство, експерименти, які ми собі можемо дозволити, не будучи органами влади — чи державної, чи адвокатської.

Наприклад, ми поглиблюємо співробітництво з громадськими асоціаціями суддів, маємо низку напрацьованих для спільних проєктів, вільно говоримо про незручні речі, за які нас ніхто не зможе піддати осуду.

У Як наразі із захистом прав адвокатів — у вас були кілька кейсів, які увінчалися успіхом.

— Це дуже важливе питання, яке від самого початку було квінтесенцією діяльності нашої Асоціації. Бо ж навіть згадане створення НААУ та органів адвокатського самоврядування, яке відбулося за

активної участі ААУ, було спрямоване на захист кожного адвоката, не кажучи вже про підвищення прав та гарантій адвокатської діяльності, яке було передбачене тими ж пакетними змінами до законодавства 2012 року. Хоча законодавчий аспект і надалі залишається пріоритетним для Асоціації, не менш важливим є реагування на конкретні загрози, які виникають перед адвокатом у повсякденній діяльності. І ми дійсно пишаємося такими справами, хоча й розуміємо,

що найчастіше — це комплексна робота, в якій не місце монополії чи конкуренції і до якої на різних рівнях залучені не лише представники нашої Асоціації та створений у нас Комітет захисту прав адвокатів, а й представники НААУ, РАУ, регіональних рад адвокатів та інші небайдужі до проблем адвокатів.

Така підтримка є важливою, навіть якщо її наслідки проявляються опосередковано, через процесуальні рішення, іноді навіть через певний час. Головне, якнайшвидше зупинити тиск на адвоката, не дати відповідному порушенню прав адвокатів набутти ознак системності і тенденційності

Серед публічних справ можна пригадати перші обшуки новоствореного НАБУ у адвокатів і велику дискусію в профільному комітеті парламенту щодо необхідності дотримання гарантій адвокатської діяльності при обшуках і про те, що проводити обшуки у адвокатів вкрай неприпустимо. На якийсь час це спрацювало.

Навіть публічні заходи, які проводяться Асоціацією (форуми, конференції тощо), часто послугують меті захисту прав адвокатів — через

можуть мати різні назви, проте так чи інакше в результаті їх роботи, досить часто без юридичних підстав, обмежуються права людини. А роль зрілої адвокатури у громадянському суспільстві — повертати роботу держави у нормальне русло.

Тому ми не виступаємо проти органу з конкретною назвою. Ми проти тенденцій у роботі цих органів, навіть новостворених, які є небезпечними для прав людини.

І серед таких загрозливих тенденцій, яку переймають щойно створені органи, — тиск на адвокатів, спроби в порушення професійної таємниці отримати доступ до матеріалів через обшуки; далі йде асоціювання адвоката з клієнтом, сприймання адвоката як перепону в розкритті злочину.

У Активність у громадській діяльності нерідко переходить у політичну активність або приводить на публічні посади в органах влади. Для вас особисто політична кар'єра цікава?

— Парадокс у тому, що потенціал громадського руху може бути більшим, ніж робота на конкретній посаді в органах влади. Адже, на відміну від державних структур, ми маємо більше свободи, а отже, і більше варіантів та напрямів для дій. Вона дозволяє розкривати публічно своє бачення того, як мають відбуватися певні процеси, яким має бути розвиток свого професійного середовища, суспільства, держави у цілому.

І поки політична боротьба не перейшла у нашої країні з популярності в інтелектуальну площину — протистояння ідей, а не рейтингів, або точніше навіть антирейтингів, мене політична чи державницька кар'єра не цікавить.

(Бесіду вела Ірина ГОНЧАР, «Український адвокат»)